

הרב דוב הכהן פינק
מח"ס ברכת חן, ברוקלין, נ.י.

בענין נתינת טבעת הקידושין באצבע הכלה כשהיא איטרת יד

המהר"ם מינץ משמע שאיטר יד או אוטרת יד ישמש בימין שלהם, ולכאורה המשמעות הוא ממה שכתב "וצריך החתן לקדש בימין ידיה", הרי תלוי מה שנחשב ימין אצלו, ולא בימין דעלמא.

אבל לכאורה צ"ע דהרי לא כתב המהר"ם מינץ כן רק לענין ימין של החתן, אבל לענין הכלה הרי לא כתב בימין ידיה. ואפשר שלענין הכלה אף שהיא איטרת יד מ"מ יניח הטבעת על אצבעתה הימין דעלמא. וכן ראיתי בתשובות בצל החכמה (ח"ה סימן לו) שכתב לחלק כן, שהחתן שעושה מעשה נתינה בידו, כיון שעיקר כחו בשמאלו צריך ליתנו בשמאלו שהוא ימין ידיה, אבל לענין הכלה כיון שהיא אינה פועלת כלום בידה לקנותה, תלוי רק בצד ימינה, וכל היכא דתלוי באיזה צד שיהיה, אזלינן בתר ימין דעלמא, ועיי"ש. והנה חוץ ממה שדוחק לומר שדין זה תלוי רק בצד הכלה, לא משמע כן במהר"ם מינץ, דמשמע שם ששניהם תלוי בדין יד שלהם, שצריך להיות ביד ימין החתן וביד ימינה של הכלה. וכן כתב הגר"ח קניבסקי שליט"א בהדיא שאין לחלק, וגם לענין כלה שהיא איטרת יד, צריך להניח הטבעת על ימין ידיה

שאלה: בתי הכלה שתחי' בעוזה"י עומדת ליכנס לחופה בשעטו"מ ביום ז' ניסן הבעל"ט, והיא איטרת יד. והיות שמבואר בפוסקים שלכתחילה צריך החתן להשים הטבעת כדי לקדשה כדת משה וישראל על ידה הימנית, רוצים לדעת באופן הנ"ל שהכלה היא איטרת יד, באיזה אצבע יניח החתן טבעת הקידושין, אם על ידה השמאלית שהיא באמת ימין שלה, או על ידה הימנית שהיא ימין דעלמא.¹

תשובה: הנה מעיקר הדין אין צריך כלל ליתן הטבעת על אצבעה, אלא כל שנתן הטבעת ביד הכלה ואמר הרי את מקודשת לי בטבעת זו מקודשת.² אבל המהר"ם מינץ (סימן קט) הובא בבאר היטב (אבה"ע ריש סימן כ"ז) כתב וז"ל, וצריך החתן לקדש בימין ידיה וגם בימין הכלה ובאצבע הסמוך לאגודל שנקרא אצבע ישים הטבעת.³ ואין להקשות דהיה לו לקדש באגודל כי אין מעבירין על המצות (פסחים סד:). די"ל הטעם, דאין דרך הנשים לשאת הטבעת באגודל כי הוא דרך אנשים, והוי קצת בכלל לא יהיה כלי גבר על אשה,⁴ עכ"ל.

והגר"ח קניבסקי שליט"א כ' שמלשון

1 ג"ל על דרך השערה דאפשר מה שלא נמצא שאלה זו בפוסקים הקודמים הוא מפני שלפני זמן מלחמת עולם השניה הי' בושה להיות איטר יד כל שכן לכלה, והיתה מתביישת להוציא ידה השמאלית לפרסם לכל שהיא איטרת יד, ולכן לא הקפידו בזה, וסתמא בכל הנשים אמרו להוציא ידה הימנית.

2 ולהכי פשיטא דבדיעבד אין נפק"מ לדינא באיזה יד הניחו, ולעולם היא מקודשת.

3 והנה במהר"ל הלכות נישואין [מהדורת מכון ירושלים] כתוב וז"ל, והיה תוחב לה הטבעת באצבע שאצל האגודל ואם אינה טהורה אינונגוע בה אך הניח ליפול מעצמו לאצבעה. וכי' אבל לא כתב כלל על איזה אצבע שלה ימין או שמאל.

4 והנה ממשמעות סוף דבריו משמע טעם פשוט למה צריך להשים הטבעת על אצבע הכלה, לפי שאין מעבירין על המצות, ובאמת היה צריך להשימו על האגודל שלה שהוא ראשונה שבאצבעות, אלא כיון שאינה יכולה לפי שכן דרך האנשים להשים שם טבעתם, לכן צריך עכ"פ להשים הטבעת על האצבע שהיא השניה להאגודל.

הטבעת במקום שדרכה של האשה ללובשה. ושפיר כתב הבעל באר משה זצ"ל שאם דרכה של אשה לילך עם טבעת על ידה הימנית דעלמא, אף שהיא איטרת יד, מ"מ צריך החתן לקדשה ע"י שיתן הטבעת על ידה הימנית דעלמא.

אבל באמת יש לדון בכוונת המהר"ם מינץ, דלפנינו לא כתוב שצריך להניחה על האצבע לפי שדרכה להניחה טבעתה שם. רק שהקשה למה מעבירין על המצוה ואין מקדשין אותה להניח הטבעת על אצבע האגודל שהיא ראשונה. ועל זה כתב דכיון שאין דרכה של נשים לילך עם טבעת על אגודל רק אנשים, א"כ יש בו משום איסור לא תלבש ליתן הטבעת על אצבע אגודל. אבל אפשר דאין כוונתו שצריך ליתן הטבעת על האצבע דוקא משום שדרכה לילך ככה, וצ"ע בזה.

אבל נראה ליתן עוד טעם למה הולכין בחר ימין דידה שהיא ידה השמאלית, ולא בימין דעלמא. דהנה מה שנוהגים ליתן הטבעת על אצבע דידה, מצאתי כמה טעמים לזה. ואחד מהטעמים כתוב בספר נחלת שבעה (בסוף סימן ל"ב בדיני אירוסין ונישואין אות ב') וז"ל, ונ"ל ליתן טעם וכו' דמה שהוא חוץ לחלק הגוף כגון להראות דבר באצבע אשר יאמר עליו כי הוא זה, מראים הכל באצבע השני. וראיה מופתית, שבכל דבר שמשצייירין אות יד כזה ממשיכים ומאריכין באצבע השני, ושאר האצבעות מכונסין תוך היד, וכן אטבא דספרא והם

דהיינו על יד שמאלה. וי"ל שמש"כ המהר"ם מינץ "וגם בימין הכלה", תיבת "וגם" קאי גם על מה שצריך להיות על ימין דידה ולא ימין דעלמא.

והנה הגאון האב"ד מדעברעצין זצ"ל בספרו באר משה (ח"ב סוף סימן ב') כתב ג"כ כנ"ל, וז"ל, בענין נתינת הטבעת דחתן על אצבע הכלה, שהדין שיתן ביד ימינו על אצבע הימנית, בזה הדעת נוטה דאזלינן בחר דידה, ואם הוא איטר או היא איטרת, יתן בימין דידה על ימין דידה, עכ"ל.

אבל הוסיף שם עוד, וז"ל, אבל למעשה נ"ל דיתן בימין דידה על אצבע דימין דעלמא, מאחר שכן דרכה להניח טבעתה על ידה דימין דעלמא, כנ"ל להלכה ולמעשה. ואם באמת דרכה ליתן על שמאל דעלמא אז יתן על שמאלה, עכ"ל.⁵

והנה כדבריו לכאורה משמע בספר כנסת הגדולה (בהגהות הטור אות ד', שצ"י לה ג"כ הבאה ט"ש) שהביא המהר"ם מינץ בלשון הזה, מראה הטבעת לעדים ויזהר לעדים שיראו נתינת הטבעת לאצבע הכלה, ויקדש בימין דידה וגם בימין דכלה, ובאצבע הסמוך לגודל שנקרא אצבע ישים הטבעת, כי דרך הנשים לשים הטבעת באצבע וכו'. אמר המאסף: אע"פ שהמנהג עכשיו להשים הטבעת באצבע קטנה, מ"מ אנו נותנין טבעת קידושין באצבע מפני שנשאר המנהג כן מזמן שהיו נוהגין להשים הטבעת באצבע.⁶ ועיין בספר פני משה סימן כ"ט, עכ"ל.

וא"כ לכאורה מבואר בהדי' שצריך להניח

5 והנה שאלתי את בתי הכלה תחי', שהיא איטרת יד, ואמרה לי שהיא לעולם לובשת טבעתה על ידה השמאלית. ובוה"ז כמעט כל הנשים הולכין בטבעת הקידושין שלהן רק בידן השמאלית, ולא כדמשמע שם שדרכן של נשים להניח הטבעת על ידן הימנית דעלמא.

6 ולפי"ז מובן מה שאף שעכשיו דרכיו של נשים ברוב העולם להשים הטבעת קידושין על אצבע הקומץ, מ"מ נשאר המנהג לקדש ע"י נתינת טבעת על האצבע. ובאמת דבר פלא הוא שהרי בזמן האריז"ל הוא נותנין הטבעת על אצבע האמה, שכן כתב שכורכין ג' כריכות של תפילין של יד על אצבע האמה, כדרך שנותנין טבעת קידושין על האמה של הכלה. ועי"ש בספר הכוונות מה שביאר הענין בזה. עכ"פ מבואר שהיו דרכן של נשים אז להניח הטבעת האצבע האמה. וא"כ למה לא נשאר כן אף ששינה הנשים להניח הטבעת על האצבע, וצ"ע.

האצבע (הובאו בהערות למהר"ם מינץ בשם איזה כתב יד) ממה שכתוב "אצבע אלהי"ם" שהוא בגימט' רמ"ט כמנין איברים של אשה.⁸ אבל לפי טעם זה ודאי היה צריך ליתן הטבעת רק על אצבע השמאל, שהרי "אצבע אלהי"ם" רומז על אצבע השמאל כמפורש בספר עמק המלך (שער י"ד פי"ד) וז"ל, פירוש ה' אצבעות של יד שמאל כנגד ה' אותיות של אלהי"ם.

עוד כתב בספר רב פעלים (ח"ב סוד ישרים סימן א'), וז"ל, שטעם הטבעת באצבע הסמוך לגדול לסימן טוב, והוא כאשר תחבר שתי הידים זו אצל זו שיהיו כסדר פניהם למטה וגביהם למעלה, דהיינו שיהיו הגודלים סמוכים זל"ז, אז אם תמנה הפרקים של האצבעות משמאל לימין, יהיה פרק ראשון של אצבע הסמוכה לגודל שביד ימין הוא פרק טוב. וכן אם תמנה מימין לשמאל יהיה פרק ראשון של אצבע הסמוכה לגודל שביד שמאל פרק טו"ב. וידוע שהחתן צריך להלביש את הטבעת לכלה בפרק ראשון של האצבע לפי סודן של דברים, כי האצבע היא דוגמת ו', והטבעת היא סוד יו"ד, וכאשר יניחנה בראש אצבעה עושה אותה זי"ן, נמצא ההנחה היא בפרק ראשון של אצבע שהוא פרק י"ז, לרמז שע"י הטבעת שהיא סוד יו"ד עושה את האצבע סוד זי"ן. גם עוד, פרק זה שהוא פרק י"ז הוא מספר טו"ב, ובוה יהיה להם סימן טוב בקדושין אלו, ויתקיים בהם מצא אשה מצא טוב.⁹

וממה שמנה המספר פרק י"ז להיות גם ביד שמאל, מבואר שפעמים צריך ליתן

העצים שמראין בהן התינוקות את האותיות, וכן מה שביד החזן בעת קריאת התורה, כל האצבעות שוות שהם מכונסין תוך היד, זולת זה האצבע הסמוך אגודל, הוא מופשט וארוך להראות בו האותיות. וכן כשמראין דבר באצבע מראין בוה האצבע. ולכן מקדשין בוה האצבע שני שהוא נראה לעין יותר משאר אצבעות, וגם ביד ימין שהוא היד היותר עסקנית בחלקי המימוש בין בגוף בין בחוץ לגוף. ועל כן אם תשא טבעת קידושין ביד ימין, ובוה האצבע יראו הכל שהיא נושאת טבעת קידושין, וידעו שהיא מקודשת וכו'. ולכן היתה נושאת טבעת קידושין בוה האצבע, עכ"ל.

וא"כ לפי"ז פשוט באיטרת יד, שעיקר מימוש ידה, בין במימוש גופא בין חוץ לגופא, הוא ביד שמאלית דעלמא, פשוט שצריך לקדשה ע"י נתינת הטבעת בימין ידיה, שהיא שמאלית דעלמא.

ועוד הובא שם עוד טעם מספר יסוד התשובה למה מקדשין האשה באצבע הסמוך לאגודל ולא בשאר אצבעות, דכשאתה מתחיל למנות באגודל, מן תורת ה' תמימה וגו' (תהלים יט) אז יבוא בכל פעם השם [ד'] באצבע עד הנחמדים מפז וגו',⁷ עכ"ל.

וי"ל דלפי טעם הזה ג"כ צריך ליתן דוקא על ימין ידיה, שהוא היד שדרכו למנות. וא"כ איטרת יד שדרכה לימנות דייקא בידה השמאלית דעלמא שהיא ימין ידיה, צריך להשים הטבעת על ידה השמאלית.

ועוד כתבו טעם לנתינת הטבעת על

7 והשייכות לטבעת של קידושין י"ל שהוא משום דכתיב לעיל מיניה "והוא כחתן יוצא מחופתו", ומדקדקין שתשים הטבעת על האצבע שחל שם שם הוי" ב"ה, לרמז על איש ואשה זכו שכינה ביניהם (סוטה יז), ששורה בהם השם י"ה המחבר איש ואשה, כמבואר במהרש"א (שם ג:).

8 וצ"ע שהרי מפורש בגמ' (בכורות מה.) שלאשה יש רנ"ב אברים. וצ"ע. ובנחלת שבעה הובאה טעם זה ולא כ' שום גימט' רק סתם נותנין על האצבע מדכתיב אצבע אלהי"ם, אבל סיים שם "ודרש זה רחוק".

9 ועפ"ז מדויק מאוד לשון הכנסת הגדולה שכ' בשם המהר"ם מינץ אחר שכתב שצריך להניח הטבעת באצבע הסמוך לאגודל שנקרא אצבע, כתב עוד וז"ל, "ואחר הקידושין יאמר הקהל בסימן טוב", עכ"ל. ולהנ"ל מובן היטב שזה גופא מה שמניחה על האצבע הוא הסימן "טוב", ודוק היטב.

על כן נראה לי פשוט בבתי הכלה שתחיי
שהיא איטרת יד, שצריך החתן להניח הטבעת
על ידה השמאלית שהיא ימין שלה, וכמפורש
בשו"ת באר משה, ובכתבי הגר"ח קניבסקי
שליט"א, לסימן טו"ב ולמזל טו"ב. פה
ברוקלין, נ.י. יצ"ו, ד' ניסן תשע"ג לפ"ק.

הטבעת דייקא על יד שמאל שלה. והיינו
באיטרת יד, שגם באצבע השמאל ראש פרק
האצבע היא פרק הי"ז המרמוז על סימן טו"ב.
וגם לטעם שלישי שם שעשה חשבון שהאצבע
הוא אצבע השביעי, מנה בחשבון בין שיהיה
אצבע הימין ז', בין אצבע השמאל ז'.¹⁰

10 רק לטעם רביעית שם, שכ' שם, וז"ל, יען כי החתן בעת שמקדש הכלה, הוא עומד לפניה, וימין ידיה כנגד
שמאל ידיה. וא"כ כאשר יתחיל הוא למנות עשרת הדברות על אצבעות אשתו, מוכרח שיתחיל המנין בשמאל שלה ויסיים
באצבעות הימין שלה. ואז יהיה הסדר כך - זרת שמאלית כנגד "אנכי וגו'", וקמיצה שמאלית כנגד דיבור "לא יהיה לך
וגו'", וכו', ואצבע ימין כנגד "לא תנאף", והשתא מוכן בס"ד הטעם שפיר שנותן טבעת הקידושין באצבע הימנית הסמוכה
לאגודל, שהיא כנגד "לא תנאף", מפני שעל ידי התחברות זו שמתחבר החתן עם הכלה ע"י הקידושין, שניהם יהיו שמורים
וקדושים בדיבור של "לא תנאף" אלא מזדווגים בביתם וע"י קידושין אלו שנותן לה השתא, והוא קונה אותה לאשה
כדת משה וישראל, עכ"ל. ולפי טעם זה לעולם צריך ליתן הטבעת על ידה הימנית דעלמא של הכלה. אבל אין זה מוכרח
כ"כ, דהלא מצינו בתפילין לענין סדר הפרשיות יש ימין המניח ויש ימין הקורא (עי' מנחות לד:). א"כ ה"ה הכא אפשר
למנות עשרת הדברות לפי סדר החתן הקורא כנגד הכלה, ואז מתחיל למנות מזרתה השמאל, או לפי סדר הכלה המונה
אצבעותיה, שמתחילה למנות מזרתה הימין, וצ"ע.

יהיה לך לתועלת גדולה

אם רוצה אתה לעסוק בחסידות ובמוסר שבחסידות תלמוד את ספר ה"תניא" עם
חבר בר דעת וזה יהיה לך לתועלת גדולה והפוך בה והפוך בה ותמצא טעם של
חסידות זכה וברה. (כ"ק אדמו"ר ר' נחום מרדכי מנאוואמינסק זצלה"ה
במכתב מכת"י לבנו ר' ברוך דוד משיקאגו כשלמד בישיבת קלעצק)

"חסידות" הצילה את העולם

סיפר רבי יוסף דוב רוזנשטיין ז"ל, שרבי איסר זלמן [מלצר זצ"ל, בעל אבן האזל] אמר
לו: "זכורני כשנתייסדה תנועת המוסר והייתי בטוח אז שזוהי שתציל את העולם, אך
כהיום מבין אנכי ש"חסידות" היא אשר הצילה את העולם."
(קובץ מעיין ברכה, סיון תשס"ו עמ' כז)

תשובה בשמחה

אמר פעם [החסיד ר' ניסן הורביץ ז"ל מירושלים] שהאדמו"ר האמצעי כתב בספרו
"דרך חיים", "שהעושה תשובה ואינו שמח, הרי הוא כאדם שנפל לבוץ וכשנחלץ משם
אזי כל זמן שאינו בשמחה אות הוא שעדיין מלוכלך הוא ברפש וטיט".
(קובץ מעיין ברכה, סיון תשס"ו עמ' כח)

השגחה פרטית ע"פ הבעש"ט

וכן אמר אחד מצדיקי אמת לאחד שבא לפניו: אם אינך מאמין כי קש אינו זו ממקומו
בלי השגחה פרטית אין לך כלום מה לעשות אצלי. הכל הוא בהשגחה ואחז"ל (חולין
ז:). אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ מכריזין עליו מלמעלה. ענין זה של נקיפת
האצבע הוא כבר דבר יותר חשוב שצריך כבר גם הכרזה.
(בית אברהם, סלאנים, פורים, עמ' צד-צה)